

ЦИМБАЛЮК В. ^{1,2}, КУЧИН Ю.Л. ¹, ДУБРОВ С.О. ³,
ПАСЬКО С.О., ЯРОСЛАВСЬКА С.М. ¹,
КРЕЙДИЧ С.А., СОФІЄНКО Г.І., БАСМАНОВ С.М. ¹, ОЛІЙНИК О.В. ¹

СЛОВО ПРО ПАТРІАРХА УКРАЇНСЬКОЇ АНЕСТЕЗІОЛОГІЇ (до 100-річчя Леонарда Петровича Чепкого)

¹ Національний медичний університет ім. О. О. Богомольця

² Інститут нейрохірургії ім. акад. А.П. Ромоданова НАМН України

³ Міністерство охорони здоров'я України

Резюме. Стаття присвячена 100-літньому ювілею від дня народження професора Леонарда Петровича Чепкого, одного із засновників анестезіології в Україні, автора першої докторської дисертації з анестезіології. Леонард Петрович був першим українським професором анестезіології, першим завідувачем кафедри анестезіології та інтенсивної терапії Національного медичного університету імені О.О. Богомольця. Він був одним із тих, хто створював і розвивав службу анестезіології та інтенсивної терапії.

Автор понад 400 наукових праць, у тому числі монографій, автор першого в Україні підручника з анестезіології та реаніматології. Професор Л.П. Чепкий підготував понад 80 дисертантів, у тому числі 12 докторів наук. Заслужений діяч науки і техніки України. Його по праву називають патріархом вітчизняної анестезіології.

Ключові слова: Чепкий Леонард Петрович, анестезіологія, реаніматологія.

ЧЕПКИЙ

Леонард Петрович
(1925 – 2019)

Наближається 100-річний ювілей від дня народження професора Леонарда Петровича Чепкого, який належить до славної когорти засновників анестезіології, був одним із тих, хто створював і впроваджував службу анестезіології та інтенсивної терапії в країні. Розробленими ним методами скористалися лікарі всіх спеціальностей у всьому світі. А це означає, що народження та розвиток анестезіології та інтенсивної терапії (саме так

зараз прийнято називати нашу спеціальність) відіграло значну роль у становленні всієї сучасної медицини, а не лише анестезіології та хірургії. Леонардом Петровичем була написана перша в країні докторська дисертація з анестезіології.

Приймаючи іспит у студентів, Леонард Петрович завжди говорив: «Люблю відмінників, з ними легко розмовляти». Він знав, що говорив, оскільки

сам вчився на відмінно і відмінником залишився в медицині на все життя.

Людина цілеспрямована, талановита. Перша дисертація була написана через п'ять років після закінчення інституту, друга – через тринадцять. Це справді взірць для наслідування нашим аспірантам і докторантам.

Леонард Петрович народився 2 березня 1925 року у містечку Гайсин Вінницької області. Ім'я Леонард він отримав на честь Ленардо да Вінчі, яким захоплювався його батько. Його батько, Петро Антонович Чепкий, та мама, Дарина Мартинівна Коваль, були простими вчителями.

У 15 років закінчив середню школу з відзнакою в м. Вінниця, в 1940-1942 роках навчався в балетній студії, медичному інституті та на заочному фізико-математичному факультеті педагогічного інституту. Після закінчення балетної студії був солістом Вінницького театру опери та балету. Виступав у виставах «Дон Кіхот», «Бахчисарайський фонтан» [1]. З 1942-1943 рік перебував на окупованій території в місті Вінниці, потім добровольцем служив в армії 1943-1945 рр. нагороджений багатьма орденами та медалями. У битві за Карпати отримав поранення. На фронті вів свій щоденник.

Після закінчення війни повернувся до навчання в Львівському державному медичному інституті, який у 1950 році закінчив одним з кращих випускників. Доленосна зустріч, яка визначила шлях до всіх його спеціальностей: нейрохірурга, хірурга та анестезіолога, відбулась на державних іспитах, де головою державної екзаменаційної комісії був професор Даль Михайло Костянтинович. Саме він запропонував Леонарду Петровичу подати документи на конкурс в аспірантуру до Київського науково-дослідного інституту нейрохірургії [2]. Так почався шлях в анестезіологію, яка лише зароджувалася в нашій країні. Робота клінічним ординатором, лікарем-науковцем дала свій результат. Л. П. Чепкий став кандидатом медичних наук у 30 років.

Робота у Київському НДІ нейрохірургії та отриманий там досвід залишився на все життя.

Професор Чепкий Л.П. розумів, що без якісного анестезіологічного забезпечення не може бути позитивного результату ідеально зробленої хірургічної операції.

Далі була робота асистентом на кафедрі госпітальної хірургії №1 Дніпропетровського медичного інституту, асистентом кафедри торакальної хірургії КІУВ (нині Національний інститут здоров'я ім. П.Л.Шупика).

У процесі роботи над докторською дисертацією Л.П. Чепкому довелося долати чимало технічних, соціальних та моральних труднощів. Слід пам'ятати, що все це було вперше, і далеко не завжди

зустрічало однозначну підтримку з боку колег. Його докторська дисертація з анестезіології була першою в Україні (і другою в колишньому СРСР). Уявімо, як важко, часом навіть прикро, було вислуховувати неприємну критику стовпів хірургії, які мали популярність і авторитет у медицині та суспільстві.

Ілюстрацією до сказаного є уривок з книги О.А. Лоскутова, М.В. Бондаря, Ю.І. Маркова та ін.: «Ще під час апробації своєї дисертації на засіданні Товариства хірургів м. Києва, Леонард Петрович познайомився з академіком М.М. Амосовим, який головував на засіданні. Апробація була дуже складною, багато хірургів виступали проти загальної анестезії і зауважували, що дисертант загнав хворого в пробірку, засунувши трубку у його горло. І як ті хворі виживають?!» [2].

У 1962 році Леонард Петрович захистив докторську дисертацію з анестезіології на тему «Знеболювання в хірургії щитоподібної залози». Це була перша дисертація з анестезіології в Україні.

Залишається лише шкодувати, що сьогодні у Києві фактично відсутнє Товариство анестезіологів як форма самоорганізації. Це великий мінус, особливо для молодих вчених.

Активний молодий вчений не пройшов повз увагу Миколи Михайловича Амосова, на той час вже дуже відомого торакального хірурга. Н.М. Амосов підтримав молодого вченого, який подавав великі надії, і запросив його на посаду керівника відділення анестезіології Київського НДІ туберкульозу та грудної хірургії. Для Н.М. Амосова було зрозуміло, що розвиток хірургії немислимий без розвитку загальної анестезії.

Н.М. Амосов підтримував плеяду перших анестезіологів України, які групувалися навколо нього. Найближчим однодумцем, порадником і другом Леонарда Петровича був Анатолій Іванович Тріщинський - ще один патріарх української анестезіології, інтенсивної терапії, нейрохірургії та неврології. Тривалий час він працював разом з ще одним засновником спеціальності – Опанасом Яковичем Маловичком, іншими лікарями та викладачами курсу, які прекрасно пам'ятають його розповіді про перші дні становлення спеціальності та переконливі докази того, що першу інтубацію трахеї виконав саме Леонард Петрович.

З ім'ям Леонарда Петровича Чепкого та його однодумців та учнів пов'язане перше практичне використання того, що ми сьогодні називаємо інтенсивною терапією, сучасним лабораторним та функціональним контролем, впровадженням апаратів штучного кровообігу, вивченням підходів до сучасної серцево-легеневої реанімації, вивченням та вибором неінгаляційних та інгаляційних анестетиків та електронаркозу, а також перші кроки у

застосуванні барокамер та підготовці до пересадки серця. Чимало реально корисних досліджень, різних принципів та підходів до вивчення хворого і багато іншого – усе це відбувалося у клініці Н.М. Амосова під керівництвом та участю нашого ювіляра Л.П. Чепкого.

З 1974 року Леонард Петрович був зарахований за конкурсом на посаду завідувача кафедри анестезіології та реаніматології Київського медичного інституту ім. акад. О.О. Богомольця, де він і пропрацював багато років. Спочатку завідувачем, а потім професором кафедри. На новому місці робота Леонарда Петровича полягала насамперед у налагодженні навчального процесу студентів. Наукові та клінічні інтереси Л.П. Чепкого були надзвичайно широкими: від післяопераційної інтенсивної терапії у хворих з різноманітною патологією, перитонітом, панкреатитом, ожирінням до питань лікування хворих похилого та старечого віку – він завжди приділяв увагу найважчим категоріям хворих.

Завдяки Леонарду Петровичу вперше були опубліковані дві монографії, присвячені медичній кібернетиці, вперше дано обґрунтування частоти штучного масажу серця при зупинці кровообігу, вперше був вивчений вплив різних концентрацій загальних анестетиків на основні життєво-важливих функцій організму і вперше була опублікована монографія з амбулаторної анестезіології, питання якої й на сьогодні є актуальними.

Наукова діяльність Леонарда Петровича була надзвичайно багатогранною: автор понад 400 наукових праць, у тому числі монографій, автор першого в Україні підручника з анестезіології та реаніматології (разом з доц. В.Ф. Жалко-Тітаренко). Він підготував понад 80 дисертантів, у тому числі 12 докторів наук. Серед його учнів Новицька Л.В.-Усенко – д. мед. н., професор, член-кореспондент АМН України, Лауреат Державної премії України, депутат Верховної Ради України 1 скликання, завідувачка кафедрою анестезіології Дніпропетровської державної медичної академії; Пасько С.О. – Посол України в ОАЕ, Бахреїні і Катарі (2007-2009), Йорданії (2010-2019), народний депутат України (1994-1998), к.м.н., доцент, Заслужений лікар України, лікар-анестезіолог; Крейдич С.А. к.мед.н., доцент, полковник міліції, завідувач відділення анестезіології шпиталю МВС; Софієнко Г.І. – к.мед.н., доцент, Заслужений лікар України, полковник медичної служби, завідувач відділення анестезіології СБУ; Циганій О.О. – д.м.н., лауреат Державної премії України, завідувач відділення анестезіології Інституту серцево-судинної патології ім. академіка Амосова М.М.; Лісецький В.А. – д.м.н., професор кафедри анестезіології Військової медичної академії України;

доценти Бутилін Ю.В., Півчик Д.Т. Серед них: два ректори, більше двадцяти професорів, завідувачів кафедр та відділень анестезіології, хірургії, фармакології, психіатрії та отоларингології, три депутати Верховної Ради та один Посол України.

Роботи Леонарда Петровича присвячені проблемам анестезіології, нейрохірургії, медичної кібернетики, медицини катастроф, швидкої медичної допомоги, інтенсивної терапії у загальній хірургії, кардіохірургії, гінекології, нейроанестезіології.

Л.П. Чепкий співавтор підручників та довідників з терапії, хірургії, енциклопедії сімейного лікаря, анестезіології, монографій з лікувальної гіпотермії, знеболювання в амбулаторній хірургії, при ожирінні, післяопераційної інтенсивної терапії

Професор Л.П. Чепкий протягом багатьох років передавав свій досвід студентам та лікарям-інтернам, клінічним ординаторам та аспірантам. Одними з перших його талановитих аспірантів були Нетяженко В.З. – д.м.н., професор, член-кореспондент АМН України, Заслужений діяч науки і техніки, України, завідувач кафедри пропедевтики внутрішніх хвороб НМУ імені О.О. Богомольця, Кривченя Д.Ю. – д.м.н., професор, завідувач кафедри дитячої хірургії НМУ ім. О.О. Богомольця, Белебезьєв Г.І., д.м.н., професор, завідувач кафедри дитячої анестезіології Національного інституту здоров'я імені П.Л. Шупика. Чепкий Л.П. був багаторічним членом Правління Асоціації анестезіологів України, членом редакційних рад журналів «Український нейрохірургічний журнал», «Біль знеболювання та інтенсивна терапія» та інших.

Нагороджений медаллю «За бойові заслуги», орденом Червоної Зірки, медаллю «За перемогу над Німеччиною», орденом Вітчизняної війни II ступеня, отримував стипендію Президента України. Отримав премію НАМН країни за кращий підручник з анестезіології. Указом президента України від 14 червня 1996 року йому було надано Почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України».

У нашій пам'яті він назавжди залишиться усміхненою, життєрадісною людиною, нашим вчителем, старшим другом, товаришем та наставником. Професор Чепкий Леонард Петрович ще за життя навечно увійшов в історію української медицини, зокрема анестезіології, як перший доктор наук, як перший професор з анестезіології, як засновник і перший завідувач кафедри анестезіології і реаніматології в Національному медичному університеті ім.О.О. Богомольця, як основоположник нейро- і кардіоанестезіології, як творець власної наукової школи. Його по праву називають Патріархом вітчизняної анестезіології.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Завжди в строю. Професор кафедри анестезіології та інтенсивної терапії НМУ ім. О.О.Богомольця, заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України Чепкий Леонард Петрович. До 80-річчя з дня народження. За редакцією член-кореспондента АМН України В.І. Цимбалюка. - Київ, – 2004. – 120 с.*
2. *Сторінки історії анестезіології України (присвячується 100-річчю Національної медичної академії післядипломної освіти імені П.Л. Шупика). О.А. Лоскутов, М.В. Бондар, Ю.І. Марков, М.В. Болюк, Р.А. Єфіменко.- Київ: МВЦ «Медінформ», 2018.-155с.*

Фінансування / Funding
Немає джерела фінансування / There is no funding source.

Конфлікт інтересів / Conflicts of interest
Усі автори повідомляють про відсутність конфлікту інтересів /
All authors report no conflict of interest

Етичне схвалення / Ethical approval
Це дослідження було проведено відповідно до Гельсінської декларації та затверджено місцевим комітетом з етики досліджень /
This study was conducted in accordance with the Declaration of Helsinki and was approved by the local research ethics committee.

Надійшла до редакції / Received: 13.08.2024

Після доопрацювання / Revised: 15.08.2024

Прийнято до друку / Accepted: 02.09.2024

Опубліковано онлайн / Published online: 30.09.2024

TSYMBALYUK V.I., KUCHYN I.U.L., DUBROV S.O., PASKO S.O., YAROSLAVSKA S.M., KREYDYCH S.O.,
SOFIENKO G.I., BASMANOV S.M., OLYNYK O.V.

A WORD ABOUT THE PATRIARCH OF UKRAINIAN ANESTHESIOLOGY (TO THE 100TH ANNIVERSARY OF LEONARD PETROVYCH CHEPKY)

Summary. The article is dedicated to the 100th anniversary of the birth of Professor Leonard Petrovych Chepky, one of the founders and pioneers of anesthesiology in Ukraine, the author of the first doctoral dissertation in anesthesiology. Leonard Petrovych was the first Ukrainian professor of anesthesiology, the first head of the department of anesthesiology and intensive care at the Bogomolets National Medical University. He was one of those who created and developed the service of anesthesiology and intensive care. Author of more than 400 scientific works, including monographs, author of the first textbook on anesthesiology and resuscitation in Ukraine. Professor L.P. Chepky trained more than 80 dissertations, including 12 Doctors of Science. Honored Worker of Science and Technology of Ukraine. He is rightfully called the patriarch of domestic anesthesiology.

ВНЕСОК АВТОРІВ У ПІДГОТОВКУ СТАТТІ:

Цимбалюк В.І., Дубров С.О., Пасько С.О., Ярославська С.М., Крейдич С.А., Софієнко Г.І.,
Басманов С.М., Олійник О.В. – збір матеріалу, написання статті;
Кучин Ю.Л. – загальне керівництво, написання статті.